

SLOVANSTVO

JUŠ KOZAK

Čeprav smo prepričani, da je naše ljudstvo to najnovejšo preobleko kominterne že samo spoznalo, se nam je zdelo potrebno, da smo s prstom pokazali na to najnovejšo šemo, ki bi se rada izprehajala med slovanskimi narodi...

(Slovenec o Slovanstvu 8. VI. 38.)

Spenjeni valovi nacionalnih tokov zopet dvigujejo idejo slovanske skupnosti. Ojačena življenjska zavest slovanskih narodov in glas krvi, ki je močnejši od verskih, družbeno-socialnih nasprotij, iščeta opore in tesnejših vezi v slovanskem svetu.

Prisluškovanje tem pritajenim utripom opozarja na ideje, ki so že tolikokrat vznemirjale in vročično zajemale poedince in množice. V teh idejah so se izživljale sanje o veličini, te ideje so bile uteha v dneh nemoči in upora, bile so iskanje življenjskega smisla. Ideja slovanske skupnosti, poslanstva ali mesijanstva — v metafizične višave so rasle ideje — ali vsebujejo kaj več stvarnosti kakor milni mehurčki?

Juraj Križanič, med znanimi eden prvih, je potoval v Rusijo, da bi vzbudil vseslovansko skupnost in ustvaril pogoje občeslovanskega jezika. Vrnil se je s črepinjami iluzij.

Slovanski duhovi so spleтали jezikovno skupnost, poskušali so ustvarjati politične vezi, snovali v vročičnih snih idejo mesijanstva, gradili iz romantičnih in realističnih osnov iluzije skozi vse veke do danes. Se je stvarnost za las premaknila od golega občutja, ki ga je izrazil Prešeren: »Narvėč svetá otrókom slíši Sláve...«?

Odkar je preporod slovanskih narodov, ki so ga spočele ideje osemnajstega stoletja, pričel osvobajati človeško miselnost spon fevdalnega sveta, so se sprožile med Slovani ideje svobode, enakosti in bratstva, ideje demokracije, ki je oživelá občutje slovanske vzajemnosti. Demokratični predstavitelji oblikujejo to idejo v vseh odtenkih, ki se je izza tistih dni in po svoji kulminaciji v dneh praškega kongresa v malem in velikem območju še neštetokrat obnavljala.

Med prvimi, ki so najviše dvignili idejo slovanske vzajemnosti, so bili Čehi. Med njimi kakor tudi med Rusi, Rusini, Poljaki, Slovaki in južnimi Slovani vstajajo romantiki in realisti. Kollár je abstrakten, Pelcl poudarja širino, Ševčenko idejo svobodne slovanske demokracije, Mickiewicz preide iz demokratičnih idej v mistično mesijanstvo, Šafařík opozarja na pomembnost slovanskega partikularizma, Havlíček, eden najstvarnejših duhov, se obrača od historičnega pogleda k strogi realnosti in pobija idejo panslavizma pod ruskim vodstvom, Towiański je poljski mesija z nebuloznimi idejami poljskega katolicizma, Palacky

nagiba v oportunizem. Vse te ideje in še druge so dobile svoj izraz na praškem kongresu, ki je doslej ena največjih manifestacij slovanske skupnosti. Kongres, prvotno zmerno zamišljen, usmerijo duhovi, gnani tudi od izžarevanja na kongresu, močno na levo. Med prvimi stojita Bakunin in Libelt — oba protivnika rusofilskega panslavizma, kateremu podlega celo tak duh kakor Puškin — delata v smislu demokratičnih revolucionarnih idej. Bakunin si je izbral Poljake za bakljo. Slovak Štur je oster v svojih govorih: »Mar je naš cilj ohranitev Avstrije? Mi moramo predvsem ohraniti sebe!« Havliček se pridružuje. Slovak Hurban je še odločnejši. Člani »Repeala« in »Svornosti« gredo na barikade. — Po kongresu so se Čehi in Jugoslovani zblížali, Poljaki in Rusini, ki so se kot sovražniki sešli, kasneje pobotali, so po kongresu ostali zvesti svojemu sovraštvu, in Milan Prelog dobro pripominja, da so poslej Poljaki iskali svoje zaveznike zopet med največjimi zoprniki Slovanov. Med južnimi Slovani se javljajo v malem vsi odtenki kakor so se pokazali med drugimi slovanskimi narodi. Libeltove točke kongresnih zaključkov so ostale do danes odprto vprašanje. Slovani še niso dokazali, da sprejemajo princip bratstva, še manj drugi princip, da ne bo nobena slovanska narodnost vladala nad drugo. Za vse ostale točke, ki se tičejo notranje svobode in so vzniknile iz francoske revolucije, se še danes v slovanskih narodih samih preliva kri.

Kakor so ideje slovanske skupnosti in tudi avtarkije po kongresu v dobi reakcije obledele, tako so jih novi ljudje dvajsetega stoletja zopet oživel. Masaryk, Beneš, Hodža, Gačinić, Supilo, Radić, Starčević, zagrebški veleizdajniki so med ruskimi neopanslavisti, poljskimi in slovaškimi možmi najvidnejši v prizadevanjih za oblike slovanske skupnosti. Izpremenila se je vsebina, a osnove so ostale. Ena je romantično utopistična, druga se opira na realistične možnosti. Ovire slovanske skupnosti, zaradi katerih se pogosto zdi vse le iluzija, so ostale iste kakor v devetnajstem stoletju.

Neizčrpni bi bili razgledi študija o odnosih med slovanskimi narodi, o tokovih, ki so vsmerjali zblíževanje in odbijanje, o tujih razdvajajočih vplivih, ki se ponavljajo vsebinski če že ne v obliki, o nepremostljivih nasprotjih in plemenskih mržnjah, o ideologiji poedincev in nje determiniranosti v družbi. Ni verjetno, da bi že sam ta študij ustvarjal vezi, toda marsikaj bi osvetlil drugače kakor se kaže v verskih in družbenih perspektivah.

So vidni še drugi znaki tesnejših vezi v sodobni slovanski družbi, kakor je glas krvi, ki se vedno iznova oglašča v množicah?

Še vedno izziva neenaki družbeni razvoj poedinih slovanskih narodov nadvlado enega nad drugim; ustvarjajo se sovražne interesne sfere; verska občutja se od zadaj pogosto spreminjajo v versko-politične pregrade. Realni pogledi na slovanstvo nas prepričujejo, da bi morali slovanski narodi ostreje paziti na težnje močno razvitega in celo nepremagljivega slovanskega partikularizma. Treba bi bilo zadovoljiti njegovim težnjam in nikakor nepotrebno dražiti občutljivosti. Zgodovinski in konkretni realni vidiki potrjujejo v nas spoznanje, da se

slovanski svet razvija v smereh diferenciacije ne pa prisiljene unifikacije. Nasprotno pa bi se morale manjše skupine oprostiti historičnih in zunanjih vplivov in se podrediti nujnim življenjskim imperativom.

Vkljub nerazveseljivim razgledom pa se vendarle glas krvi lahko opira na gotovo stvarnost, ki jo izpričuje življenje slovanskih narodov. Stvarnost je, da so se slovanski narodi pričeli razvijati in uveljavljati v območju demokratičnih idej, in gre razvoj naprej v to smer. Kjer koli se vladajoče družbene plasti tej smeri upirajo, zadevajo na odpor širokih množic. Nadalje je stvarnost, da je razvoj slovanskih množic primeroma mlad, saj je bila še osemnajsto tridesetega leta naravnost predrznost, če je meščan na praških ulicah govoril češki. Za kakšne drobtine n. pr. so se morali Slovenci še v sedemdesetih in osemdesetih letih boriti, je znano. Stvarnost je tudi visoko razvita slovanska kultura, in razgledi za kulturni razvoj ponekod zaostalih množic so neizčrpani. In sedanje slovanske države? Stvarnost so mlada Jugoslavija, Bolgarija, demokratična Čehoslovaška, Poljska in Rusija, v katerih okviru se ustvarja nova slovanska in človeška kultura. In naposled je stvarnost, da se je os zgodovinskih dogajanj pretaknila skozi slovanske države, ki leže med mongolskim in zapadnim svetom. Stvarnost tega položaja vklepa vse nas slovanske narode.

KITAJSKA MODROST

OTON ŽUPANČIČ

*Rumena reka se vali nazaj,
od sonca se usiplje mrak in mraz,
vsem burjam vrata odprta so v Kitaj —
kje si nam, general, kak tvoj ukaz? —*

*Reka se spomni večne struje spet,
sonce odstrè nam zlati svoj obraz,
pomladna sapica predahne svet —
ne veste več? — naš general je čas.*

*Zdaj tod šopiri tujec se ohol:
kot v vodi sol raztopil se bo v nas.
Nam ni pred veki vdrl čez zid Mongol?
Ni ga, mi smo: naš general je čas. —*

*Kitajski modri rek je uk in up
širokim narodom. — Kaj dal bi jaz,
da morem krikniti v straž hrum in hrup:
»Nič, dečki, nič: naš general je čas!«*